

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3523>

THE ROLE OF THE FAMILY IN THE INDIVIDUAL'S ACQUISITION OF RELIGIOUS VALUES

BİREYİN DİNİ DEĞERLER KAZANIM SÜRECİNDE AİLENİN ROLÜ

Emre Kılıç¹

Abstract

Family refers to the first people that every person comes into contact with from the moment they are born. In essence, the individual's first teachings about the world and humanity are given by family members. Although each individual has their own inherent characteristics, childhood is like a white page. It is the family members who shape the lines of the page. Just as the family is responsible for meeting the sociological, biological and economic needs of children, it is also the family that is responsible for meeting their primary education needs. It is the family that plays the primary role in the individual's acquisition of religious values. Of course, different factors such as society, school education, social relations, and new media tools in today's world are involved in the process of acquiring religious values. These factors will also be mentioned in our study, but in front of these factors, the environment where the foundations of all value judgments are laid is the individual's family. This research focuses on the role of the family in the individual's acquisition of religious values. Some of the important principles emphasized by the study are understanding the child's developmental stages, love, being a role model and effective communication. As a result of the analysis, it was revealed that the family has a critical role in transmitting religious values to the child. At this point, it has been determined that principles such as knowing the child's developmental stages, approaching with love, being an example and communicating effectively come to the fore.

Keywords: Religious education, family, value, religious values

Özet

Aile her insanın dünyaya geldiği andan itibaren muhatap olduğu ilk insanları ifade eder. Özünde bireyin dünya ve insanlığa dair ilk öğretileri aile bireyleri tarafından verilir. Her bireyin kendi doğasında var olan özellikleri olsa da çocukluk dönemi beyaz bir sayfa gibidir sayfanın satırlarını şekillendiren aile bireyleridir. Çocukların nasıl ki sosyolojik, biyolojik, ekonomik ihtiyaçlarını ailesi karşılamakla yükümlüyse ilköğrenim ihtiyacını da karşılamakla yükümlü olan yine ailesidir. Bireyin dini değerler kazanımında birincil rol oynayan ailedir. Dini değerlerin kazanım sürecinde toplum, okul eğitimi, sosyal ilişkiler, günümüz dünyasında yeni medya araçları gibi farklı etkenlerde söz konusudur elbette. Çalışmamız da bu etkenlerden de bahsedilecektir lakin bu etkenlerin de önünde tüm değer yargılarının temellerinin atıldığı ortam bireyin aile ortamıdır. Bu

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, emre37977@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-0558-0372>

araştırmada, bireyin dini değerler kazanmasında ailenin rolüne odaklanılmıştır. Çalışmanın vurguladığı önemli prensiplerden birkaçı, çocuğun gelişim dönemlerini anlama, sevgi, rol model olma ve etkili iletişimdir. Yapılan inceleme sonucunda, ailenin çocuğa dini değerleri aktarmada kritik bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu noktada, çocuğun gelişim aşamalarını bilme, sevgiyle yaklaşma, örnek olma ve etkili iletişim kurma gibi ilkelerin öne çıktığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, aile, değer, dini değerler

Giriş

Toplumun temel yapı taşı olan aile, samimi ve doğrudan ilişkilerin kurulduğu en mühim sosyal kurumdur. Bu yapı, bireyler arasında derin ve anlamlı ilişkilerin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlar, kişisel gelişim ve sosyal uyumun temellerini atar. Değer, kültür, gelenek ve normlar gibi toplumsal olarak aktarılan kavramların elde edildiği, samimiyet ve güvenin hakim olduğu bu yapıda, insanlar hem bireysel hem de toplumsal olarak şekillenirler. Bireyin Sosyal bütünleşmesini etkileyerek, sağlıklı toplum yapısının elde edilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, aile yapısının sağlamlığı, toplumun genel sağlığı ve refahı için kritik bir öneme sahiptir (Nirun, 1997).

Bu sebeple modern toplumların sürekli evrimi ve kültürel çeşitliliğin artması, dini değerlerin bireyler ve topluluklar üzerindeki etkisinin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, aile, dini değerlerin korunması, geliştirilmesi ve nesilden nesle aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Aile, bireyin ilk sosyal ve kültürel etkileşimlerinin yaşandığı yer olup, dini inançlar, ritüeller ve değerlerin öğrenilip içselleştirildiği temel bir ortamdır.

Bu makale, aile içinde dini değerlerin nasıl geliştiğini ve aktarıldığını, bu sürecin bireylerin dini kimliği ve sosyal davranışları üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir. Dini değerlerin aile içindeki aktarımı, sadece inanç ve ibadet pratiğine yönelik bilgi aktarımını değil, aynı zamanda ahlaki normlar, etik davranışlar ve toplumsal uyum gibi geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu aktarım süreci, ebeveynlerin ve diğer aile üyelerinin tutumları, davranışları ve eğitim yöntemleri aracılığıyla gerçekleşir. Ancak, globalleşme, teknolojik ilerleme ve sosyal değişim gibi faktörler, bu süreci daha karmaşık ve çok boyutlu hale getirmiştir. Aile içinde dini değerlerin gelişimi ve aktarımı üzerine yapılan araştırmalar, toplumun dini pratikler ve inançlar üzerindeki değişen dinamiklerini anlamada hayati öneme sahiptir.

Bu makale ile aile içinde dini değerlerin aktarım sürecini çeşitli teorik çerçeveler ve araştırma bulguları ışığında ele alacağız ve bu sürecin bireysel ve toplumsal düzeydeki etkileri konuşacağız. Ayrıca, dini değerlerin aktarımında karşılaşılan zorluklara ve bu zorlukların üstesinden gelmeye yönelik potansiyel çözümlere de değinilecektir. Ailelerin ve toplumların, değişen dünya düzeninde dini değerleri koruyup aktarabilme kapasitelerini güçlendirmeleri şarttır değişen ve gelişen dünyaya her yönden uyum sağlayan insanın değerler kazanımı ve eğitim gibi alanlarda da yeniliklere uyum sağlaması gereklidir. Bu kapsamlı inceleme, dini değerlerin aile içi kazanımının önemini vurgulayarak, gelecek nesillere sağlam bir dini ve ahlaki temel aktarmanın yollarını araştıracaktır.

Amacı

Dini değerlerin kazanım sürecinin de toplum, okul ve aile gibi birçok etken söz konusudur. İnsanın içinde yaşadığı toplumu örnek alması gelişim sürecinde toplumsal değer ve yargılardan etkilenmemesi mümkün gözükmemektedir. Okul

çağına gelen bireyin ilköğretimle beraber uzun soluklu bir eğitim hayatı yaşadığı ve ülkemizde zorunlu eğitimin mevcut olduğu düşünüldüğünde çocukluk döneminde elde edilen tecrübelerde okulun büyük bir payının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu tecrübelerden birisi de dini değerlerin kazanılmasıdır. Biz ise bu çalışma ile bireyin dini değer kazanımında ilk kaynağı olan ailenin etkisini ele almaya çalışacağız. Aile birçok alanda bireyin ilköğrenim kaynağı olduğu gibi dini değerlerin ve kazanımların oluşmasında da yapı taşı olmaktadır. Bizim de amacımız bireylerin dini değer kazanımlarında ailenin etkisini anlamaya çalışmak olacaktır.

Önemi

Dini değerlerin aile içindeki aktarımı, bireyin sosyal ve ahlaki gelişimi için temel bir öneme sahiptir. Bu süreç, bireylerin toplum içindeki davranışlarını, ahlaki kararlarını ve yaşam perspektiflerini şekillendirir. Ayrıca, dini değerler, toplumsal uyum ve dayanışma duygusunun gelişiminde kritik bir role sahiptir. Bu nedenle, aile içinde dini değerlerin nasıl aktarıldığını anlamak, hem bireysel hem de toplumsal refah açısından büyük bir öneme sahiptir. Dünyaya gelen bireyin çocukluk döneminde ilk muhataplarının aile fertleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda birçok alanda olduğu gibi dini değerlerin kazanım sürecinde de ilk sorumluluk aileye aittir. Bu sebepten bireyin dini değerler kazanımı sürecinde ailenin sahip olduğu rolü anlamaya çalışmak sürecin nasıl daha verimli bir hale getirilebileceği konusunda bize yardımcı olacaktır.

Aile Ve Dini Değerler İlişkisi

Aile, toplumsal yapının temel taşı olarak oluşturulan ve insanın, varlığının gelişip şekillendiği bir eğitim yuvasıdır. Eğitim sürecinin başlangıcı ve en etkili şekilde yürütüldüğü mekan olarak aile, bu önemli görevi üstlenir. (Aydın, 2007).

İnsanlar, toplumun temel yapı taşı olan aile birimi aracılığıyla, kendilerine özgü değerleri, inançları ve gelenekleri yeni kuşaklara aktarma sürecinde kritik bir rol oynarlar. Bu aktarım, aile içindeki sohbetlerden, ortak yaşanan deneyimlere, öğretilen ahlaki derslerden, kutlanan geleneklere kadar çeşitlenen yöntemlerle gerçekleşir. Böylelikle, aileler kendi kültürel miraslarını koruyup geliştirirken, aynı zamanda bireylerin toplumsal normlar ve değerlerle uyum içinde büyümelerini sağlayan bir köprü görevi görürler. Bu süreç, nesilden nesle bilgi, değer ve inançların aktarılmasını sağlayarak toplumsal yapının ve kültürel kimliğin sürdürülebilirliğine katkıda bulunur (Dodurgalı, 2011). Sonuç olarak, bir bireyin hayatındaki ilk dini ve ahlaki değerlerin temeli, ona ailesi tarafından verilen öğretiler ve yaşantılar aracılığıyla atılır. Bu değerler, aile bireylerinin davranışları, sözlü aktarımları ve günlük yaşam pratikleriyle bireye kazandırılır, böylece temel inanç ve prensipleri ilk elden edinimle şekillendirir. (Aybey, 2017). Bir bireyin hayatındaki eğitim süreci, özellikle dini değerlerin öğretilmesi konusunda, ilk ve en etkili öğreticileri kuşkusuz aile bireyleridir. Bu eğitim süreci yalnızca dini değerlerle sınırlı kalmayıp, saygı, tasarruf, dürüstlük, çalışkanlık gibi birçok temel duygu ve davranış biçiminin kazanılmasını da kapsar. Bireyler, dünyaya geldikleri ilk anlarından itibaren, anne, baba ve ailelerinin diğer fertleriyle olan günlük münasebetlerinde bu değerleri ve davranış biçimlerini analiz ettikten sonra tecrübe ederek hayatlarında uygulurlar. Bu uygulama süreci, onların kişisel gelişimlerinin yanı sıra sosyal hayatlarında da nasıl davranacaklarına yön vermektedir.

Aile, çocuğun karakterinin şekillenmesinde ve toplum içindeki yerini belirlemede temel bir yapı taşı olarak, ona hayat boyu taşıyacağı etik değerler, ahlaki normlar ve inanç sistemleri hakkında ilk dersleri verir. Bu bağlamda, ailenin, çocuğun

bütün duygusal ve ahlaki gelişiminde oynadığı rol, onun yetişkinlik döneminde sergileyeceği davranış ve tutumların temelini oluşturur. (Cebeci, 2005).

Dini değerlerin kazanımında yaratılıştan gelen özelliklerle birlikte, bireyin maruz kaldığı dış etkenlerde öneme sahiptir. Bu etkenlerin başında da çevre gelmektedir. Bireyin çocukluk döneminden itibaren ilk maruz kaldığı çevreyi aile fertleri oluşturmaktadır(Aydın, 2007: 8). Ailenin bireyin dini değerler kazanımının da birinci derece de kaynak olduğu görülmektedir.

18. yüzyıldan bu yana başlıca ekonomi ve felsefe gibi alanlarda değer kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bir nesne veya kişinin bulundurduğu yüksek verimli özellikler, kıymet, aykırı görünmeyen şekilde anlamlara gelen değer kavramı zaman içinde birçok farklı alanda çeşitli anlamlara gelmiştir(Alaylıoğlu & Oğuzkan, 1968).

Değer, bakılan açığa göre farklı manalara gelen çok boyutlu bir kavramdır(Ekici,2022). TDK değer kavramı için bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı. Bedel, kıymet, paha, valör ve bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü gibi tanımlar yapmaktadır(<https://sozluk.gov.tr/>).

Bir milletin özünde bulunan vasıfların bütünü (Bolay, 1996 & Sağlam, 2002) gibi farklı tanımları da mevcut olan değer kavramı süreç içerisinde toplumun, insanın anlamlandırma çabasında önemli rol oynamış ve artık topluma mal olarak ortak mirasın bir ürünü haline geldiğini söyleyebiliriz (Kaymakcan & Meydan, 2016).

Din, bireyin sonsuz bir güce, yüce olduğunu düşündüğü bir varlığa olan sadakatini anlatan bir kavramdır. Toplumdan topluma din ve dini müesseseler değişiklik gösterebilse de evrensel anlamda ortak noktaları vardır ki oda her toplumun din anlayışında bir yaratıcı bu yaratıcıya imani bir bağlılık, evren ve insanın yaratılışı, yaratılıştan sonra gelen ilahi mesaj, bu mesajlar sonucu ortaya çıkan ilahi eserler, dini mesajlarla belirlenen insan yaşamı ile alakalı kanunlar ibadetler gibi öğelerdir bunlar(Akyüz & Çapçioğlu, 2008).

Din insan hayatında vazgeçilemez bir konuma sahiptir bu yüzden bireyin olağan hayattaki hal ve hareketlerini şekillendirmemesi pek mümkün görülmemektedir. Bireyin sosyal hayatındaki ilişkilerini ahlaki normlarını, yargılarını etkileyen önemli faktörlerden biride kişinin dini inanç ve bilgileridir. Bu sebeple bireyde zamanla çevresel etkenler neticesinde şekillenen karakterin oluşum sürecinde dinin de etkisi bulunmaktadır(Uysal, 1996). Bireyin hayatında bu kadar etkili olan din tabi ki onun değer yargılarında da etkili olmaktadır. Bunlar da dini değerleri oluşturmaktadır.

Dini değerler, değerler tasnifi içerisinde en etkili olan, insan üzerinde tesiri en fazla olan değerlerdir(Güngör, 2010). Bu açıdan bakıldığında dini değerlerin bireyin hayatında ki önemi görülebilir.

Aile ve dini değerlerle ilgili yukarıda yaptığımız değerlendirmeler, aile ve dini değerlerin ilişkisini bize göstermektedir. Aile bireyin dünyadaki ilk muhatapları olarak bireyin her türlü kazanımında rol oynamaktadır ki ilerleyen bölümler de bu konuyu daha derinlemesine ele alarak dini değerlerin kazanımında ailenin rolüne değineceğiz. Bunun öncesinde bireyin dini değerler kazanımı sürecini inceleyerek aileyle birlikte bu süreçte rol sahibi olan kurum ve yapıları ele alacağız.

Bireyin Dini Değerler Kazanım Süreci

Toplumlarda yaşanan sosyal - kültürel gelişmelerin genelde bireyin hayatında olumsuz değişimlere sebep olması beklense de bazen beklenilenin aksine olumlu sonuçlar oluşturlar. Bu gelişmeler diğer bir yönden de bireyin karar alma, algı ve düşünceleri gibi yönlerini etkilemekte bireyin değer algısının değişiminde rol sahibi olmaktadır (Fuat, 2009).

Günümüz dünyasının maruz kaldığı en önemli değişim küreselleşmedir. Küreselleşmenin etkilerinin artmasının sonuçları toplumlarda hissedilmekte özellikle bireylerin dünya görüşlerinde ve değer anlayışlarında hızlı değişimlere yol açmaktadır (Çınar, 2015). Küreselleşmenin sonuçlarından bir tanesi de en uzaktakini yakın kılmak ve toplumsal değerleri aşip bireyleri evrensel olana yönlendirmek olarak görülmektedir (Oktay,2004).

Küreselleşme ve birçok gelişme ile insan hayatına yeni kavramlar girmektedir. Bu kavramlardan bir tanesi de hızla gelişen dünya da medyadır. Önceden sadece belli noktalarda insan hayatına dahil olabilen medya artık farklı bir boyut kazanarak bireyin her an hayatının içerisinde varlığını göstermektedir. Kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle farklı bir boyut kazanan medya kişinin hayatında merkezi bir konuma sahip olmuştur.

Modern medya araçlarının topluma sunduğu tüm bu yeniliklerle birlikte bireyin hayatında birçok değişiklikler gözlenmektedir ki bunlar arasında bireyin öğrenme ve eğitim süreci de dahil olmuştur. Modern medyadan etkilenen kavramlar arasın da dini değerler de yerini almıştır. Medyanın uğradığı değişimlerle beraber sosyal medya platformları dini bilginin, genel de değerlerin özelde dini değerlerin, elde edilmesi paylaşılması ulaşılması yayılması ve içselleştirilmesi görevini üstlenerek bireyin tüm değer yargılarının yeniden şekillenmesinin ve hızlı değişimlere uğrayabilmesinin önünü açmıştır(Demir, 2019).

Medya bireyin değer yargılarını etkilemekte, bireylerin fikir ve davranışları üzerinde önemli rol oynamakla yetinmeyip bireyin sahip olduğu değerlerini de neredeyse yeniden inşa edecek kadar büyük bir etkiye sahiptir. Birey medya da yeniden şekillendirilmiş değerleri rahatlıkla benimseyebilmektedir. Çünkü kitleleri yönlendirmede ciddi bir etkiye sahip olan medya özellikle toplumsal meseleler de insanları kitleler halin de fikri yönlendirmeleri rahatlıkla yapabilmektedir. Dolayısıyla şunu net bir şekilde ifade edebiliriz ki medya bireyin yaşam tarzını genel de değerlerinin özel de dini değerlerinin kazanımında aktif bir role sahiptir(Ekici, 2022: 29).

Dini değerlerin kazanımını sağlamış bireyler yetiştirmek toplum, okul ve ailenin başlıca görevleri arasındadır. Bireyin dini değerlerin kazanımı elde etmesi bu müesseselerin görevlerini tam olarak yerine getirmesi ile mümkündür(Ekşi, 2003).

İnsanın sosyal bir varlık olması hasebiyle toplumsal yaşamdan uzak bir hayat sürmesi mümkün görülmemektedir. Bu da beraberinde de bireyin toplumun normlarından etkilenmesini getirmektedir. Bireyin kişiliğinin gelişiminde önemli etkisi olduğu gibi genelde değer özelde dini değerleri kazanımında azımsanamayacak bir etkisi söz konusudur(Çınar, 2015: 88).

Hayatın her anında iletişim halinde olan insan düşünen bir varlık olarak muhatap olduğu insanların hal ve hareketlerini analiz etmekle birlikte kendi hayatında da uygulayabilmektedir. İnsanın etki eden ve etkilenen bir varlık olduğunu göz önünde bulundurursak kişi iletişim halinde olduğu sosyal çevreye özen göstermek zorundadır. Doğru toplumsal ve dini değerleri örnek alabilmesi için bu değerleri hayatında doğru benimsemiş insanlarla bir arada olması gerekir.

Bireyin dini değerler kazanımının da etkili olan bir diğer etkense okul eğitimidir. Çocukluk döneminde itibaren başlayan eğitim süreci bireyin gelişimin de azımsanamayacak kadar önemli bir role sahiptir. Okulların bireyin üzerinde akademik başarısının yanı sıra onlara müfredatına uygun olarak değerleri öğretmek ahlaklı ve toplumla iç içe uyumlu bir yaşam sürebilmeleri için gerekli donanımları kazandırmak gibi görevleri de mevcuttur(Akbaş, 2008).

Bilindiği üzere okul eğitiminin hedeflerinden bir tanesi de toplumun değer yargılarını bir sonra ki nesle aktarmaktır. Bu süreçte eğitimcilerin önemli bir rolü vardır. Bu nedenle hangi değerlerin nasıl aktarılacağı önem kazanmaktadır. Bu aşamada eğitimcilerin sahip oldukları değerler ve eğitimcilik etikleri de önem kazanmaktadır. Kişinin, bireyi eğittiği süreçte kendi özümsemediği bir bilgiyi, değeri karşı tarafa aktarması beklenemez elbette(Akbaba Altun, 2003). Şunu söyleyebiliriz ki özellikle sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri de dahil tüm eğitimcilerin bireyin değerler kazanımı sürecinde, değerlerin içselleştirilmesi ve geliştirilmesi sürecinde önemli bir rolleri vardır(Yalar, 2010).

Bireyin Dini Değerler Kazanımı Sürecinde Ailenin Rolü

Bireyin, zihniyet, psikolojik ve ahlaki olarak aşırılıktan uzak tutarlı ve dengeli bütünleşmiş bir karakter yapısının oluşmasında dini inancın önemli bir etken(Hökelekli, 2001) olduğunu söyleyebiliriz. Ancak dini inanç karakterin üzerinde de bir yere kadar etkilidir. İnançın karakter üzerinde yansımalarının gözükmesi, bireyin toplumsal hayatına etki edebilmesi için değerlere ve davranış kalıplarına ihtiyacı vardır(Çelik, 2004).

Aile, dini ve ahlaki duyguların oluşturulması, hayata geçirilmesi ve kazandırılması sahip olduğu diğer sorumlulukların yanı sıra dini değerlerin kazandırılması görevinin de birinci muhatabıdır. Bunu göz önünde bulundurduğumuz takdirde dini değerlerin ilk oluştuğu ve şekillendiği kurum şüphesiz aile kurumudur. Bireyin dini değer kazanımı sürecinde ailenin birinci derece de sorumluluğa sahip olmasında ki temel sebeplerden birisi bireyin çocukluk dönemin de onunla olan münasebetidir(Kaymakcan & Meydan, 2016: 25). Yukarıda bahsettiğimiz bireyin dini değerler kazanım sürecin de etkili olan diğer müesseseler ailenin sahip olduğu sorumluluğa ve özelliklere sahip değildir.

Bunlarda dini değerlerdir ailenin dini değerlerin kazanımda etkisine geçmeden önce dini değerlerin bazılarını ele alarak daha iyi anlaşılmasını sağlayacağız.

Sevgi

TDK sevgi için; insanı bir şeye veya bir kimseye yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu; muhabbet (<https://sozluk.gov.tr/>) şeklinde tanımlamıştır.

Sevgi insanı hayata bağlayan amaçları doğrultusunda fiillerine anlam katan bir enerji kaynağıdır. Birey sosyal hayatta toplumu ve eşyayı tanıyabilmesi için önyargısız davranmalıdır ki bunun da temelinde sevgi değeri mevcuttur(Çelik, 2004: 65). Sevgi bireye yaşama dair mutluluk sağlayabilecek yegane değerlerden olduğu için insan için kıymetlidir. Sevgi değeri kazanımını sağlayamamış bir bireyin toplum içerisinde de huzurlu bir yaşam sürmesi zorlaşacaktır.

Takva

Takva, Arapça vikaye köküne dayanan ve kendini zararlı ve eziyet veren şeylerden sakladı anlamlarına gelmektedir(Ünal, 1999). Takvanın benliği günahlardan sakınmak, manasında da kullanıldığı alanlar mevcuttur(Sülün, 2000:317). En kapsamlı anlamıyla, bireyin kendine has vasıflarını, ruhsal bütünlüğünü, karakterini bozulmaktan koruma çabasıdır(Ünal, 1999:289).

Takva, değeri bireyi aşırılıktan koruyan uç noktalarda kendi benliğine zarar vermesini engelleyen ayrıca toplumda karşısında var olana karşı sadece insan olduğu için sınıf ve vasıflarını gözetmeksizin davranmasını da sağlayan birleştirici bir değerdir. Bu yönleriyle bireyin dini değerler kazanımı sürecinde önemsenmektedir.

Sabır

Sabır, kavramsal manada; Duygu ve istekleri kontrol edebilmek, acelecilik, şaşkınlık, ümitsizliğe kapılmamak, açgözlü davranmamak, düşünerek kararlar vermek, çok zor durumlarda dahi bireyin kontrolünü elinde tutması gibi anlamlara gelmektedir(Çelik, 2004: 68).

Sabır değeri bireyin hayatını kolaylaştırabilecek önemli bir dini değerdir. Çünkü sabrın zıddı olan acelecilik ve sabırsızlık duyguları kişiyi içsel huzurunu bozabilecek bir duruma sokabilir. Bireyin istek ve arzularını yerine getirip getiremeyeceği belirsizdir bu sebeple de sabır değerine sahip olmaz ise bu süreçte içsel huzurunu bozabilir.

Cömertlik

Cömert olma durumu; açık ellilik, para ve malını saklamamak, ahilik, alicenaplık şeklinde tanımlanmaktadır(<https://sozluk.gov.tr/>). Cömertlik zengin ve fakir arasında bir yakınlık bağ kurma durumu arada ki farkın bir nebze de olsa azalma durumu, fakirin ihtiyaçlarının azaltılabilmesi toplumsal farkın normale indirilebilmesi ve huzurun sağlanabilmesi için önemli bir dini değerdir (Çağlar,2018).

Dini inançların neredeyse birçoğunda yer alan cömertlik değeri cimriliğin zıddı olarak tanımlanmakta ve önemsenmektedir.

Tevazu

Alçak gönüllülük, kendi değerini olduğundan aşağı gösterme büyüklenmeme kibirli olmama gibi anlamlara gelmektedir. Tevazu kişinin kendin de var olan ilim, makam şöhret gibi şeyler için kibirlenmeyerek bunların ona bir lütuf olduğunu unutmuyarak çevresindeki diğer bireylere karşı alçak gönüllü olmasıdır. Bireyin toplumda sevilip sayılması adına öneme sahip olan bir değerdir tevazu(Çağlar, 2018: 84).

İyi Niyet

Her hangi bir kişi veya konu hakkında kötü fikirlere kapılmamak (<https://sozluk.gov.tr/>). Bireyin çevresindeki olaylar ve insanlara karşı kötü düşünmeme, iyi fikir ve kanaate sahip olması olarak da açıklanabilir. Bireyde iyi niyet değerinin kazanım sürecinin tamamlanmamış olması kişiyi sürekli karşısındaki insanlara ve olaylara karşı olumsuz ve kötü düşünmeye sevk edecektir ki buda bireyin toplumda huzurlu bir hayat sürdürebilmesine güzeli ve olumlu olanı düşünebilmesine engel olacaktır. Bu sebeple de iyi niyet değeri bireyin toplumsal ve iç huzuru için önemlidir. Kötü niyet insanı olumsuzluklara sevk edeceğinden dolayı iyi niyet değeri bireye kazandırılmalıdır.

Dini değerlerden birkaçını örnek olarak açıkladıktan sonra dini değerlerin kazanımı sürecinde ailenin rolünü incelemeye başlayabiliriz.

Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde bireyin dünyaya geldiği andan itibaren öğrenme sürecinin başladığını ve hayatı boyunca sürdüğünü, özellikle çocukluk döneminin ilk altı yılında öğrenme yeteneğinin çok ileri düzeyde olduğu görülmüştür. Çocuğun öğrenme sürecinin en ileri düzeyde olduğu ilk altı yılını

ailesinin yanında geçirdiği göz önünde bulundurulduğunda öğrenme ve dini değerlerin kazandırılması sürecinde aile önemli bir rol oynamaktadır. Başta ebeveynleri olmak üzere aile fertleri bireyin ilk öğretmenleridir (Cebeci, 2005: 214).

Bilgi, beceri ve karakter kazanımında çevrenin büyük etkisi vardır. Birey çocukluk döneminde önce gördüğünü taklit etmeye başlar daha sonrasında bu taklitler alışkanlık haline gelir. Alışkanlık haline gelen bu davranışlar bireyin kişiliğini oluşturur. O halde bireyin çocukluk döneminde en fazla vakit geçirdiği ailesi onun karakter ve kişiliğinin oluşumunda doğrudan etki sahibidir (Gazali, 1993) Birey, çocukluk döneminden itibaren toplumsal hayatı tanır ve toplumsal hayatta varlığını sürdürebilmek için davranışlar edinir bu davranışlar zamanla çocuğun karakterini şekillendirir. Karakterin çocukluk döneminden itibaren şekillendiği düşünüldüğünde ve hatta çocukluk da edinilen karakter yapısının sonraki dönemler için temel görevi gördüğü düşünüldüğünde, sevgi, takva, sabır, cömertlik, tevazu, iyi niyet gibi bireyin karakterindeki önemli değerlerin çocukluk döneminde ailenin verdiği eğitimle başlamaktadır diyebiliriz (Aybey, 2017: 547).

Yapılan araştırmalar neticesinde bireyin ilköğrenim sürecinde ilk muhatapları ve öğretmenleri olarak birinci sırada aile fertleri geldiği göz önünde bulundurulduğunda ailenin, genel de değerlerin özelde dini değerlerin kazandırılması sürecinde ilk etken olduklarının bilinciyle hareket etmeleri ve bu sürecini başkalarının üstlenmesine izin vermemelidir (Ay, 2002). Çocuk ilk öğrenme sürecinde öğretici ayırt edebilecek bir potansiyele sahip olmadığından ailenin üstlenmediği öğreticilik görevini başka mecralardan devam ettirecektir.

Çünkü çocuk anne ve babanın tüm davranışlarını iyi, kötü ayırt etmeksizin kopya etmektedir (Karaköse, 2010). Aile fertleri bu bilinç ile hal ve hareketlerine dikkat etmeleri gerekmektedir. Ailenin önem verdiği dini değerler çocuk için de önemli olacaktır. Aile tarafından, bireyin çocukluk döneminde dini değerleri kazanımı önemsenmediği takdirde, çocuk dini değerlerini elbette ki kazanacaktır. Lakin bu kazanım erken yaşta değil gecikmeli ve sağlıksız bir şekilde görülmektedir (Yavuz, 2012; Mehmedoğlu, 2005; Selçuk, 2005). Yani aile, bireyin çocukluk döneminde her yönden gelişiminde birinci dereceden etki olduğu gibi dini değer kazanımı noktasında da birinci muhataptır. Çocuğun dini değerleri benimsemesinin de sevmesinin de hayatında uygulamasında ebeveynler ilk muhataplardır. İlerleyen yaşlarda sosyal hayat ve okul eğitimiyle tanışacak olan çocuk diğer alanlarda olduğu gibi genel de değer özel de dini değerlerin de inşasında ailesinin attığı temelleri kullanacaktır çocuğun gelişimi ve kazanımları ailesinin attığı temellerin sağlığına bağlıdır. Netice olarak bireyin dini değerlerinin kazanımı sürecin de çevre, toplum, eğitim hayatı, medya gibi farklı faktörler rol sahibi olsa da bunların başında aile gelmektedir (Ay, 2002:121; Yıldırım, 1997; Selçuk, 2005: 24).

Tüm bunlar dikkate alındığında bireyin çocukluk döneminde ailesine karşı tamamen şeffaf ve onlardan gelen her şeyi kabul edecek potansiyelde olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebepten aile çocuğa dini değerlerin kazanımında ve diğer tüm öğretilerin de çocuğun gelişim dönemlerini bilerek anlama kapasitesine uygun davranma, sevgi, hoşgörü, rol model olma, örneklerle açıklama gibi metotlarla yaklaşmalı çocukla olan bağını kuvvetlendirmelidir. Dini değerlerin ve diğer öğretilerin birey için ilk öğreticisi ailedir.

Sonuç

Dini değerler, değer tasnifinde en hakim olan, birey üzerinde en etkin ve ferdi olmayan değerlerdir. Bu açıdan dini değerlerin toplumun birçok kesiminde önemli etkileri mevcuttur. Çünkü dini değerler insanların davranışlar açısından mühim davranışların oluşmasına sebep olmaktadır. İnsanın yaşamın da birçok soruya

anlamli cevaplar bulabilmesine yardımcı olmaktadır. Birey sahip olduğu değerler ile içerisinde de yaşadığı topluma uyum sağlama, içsel huzur ve mutluluk gibi kavramları elde etmektedir. Dini değerlerin kazanım sürecini tamamlayamayan bireylerde kişilik ve karakter olarak topluma uyum sağlayamama gibi sorunlar baş göstermektedir. Bu gibi durumların oluşmaması için bireyin değer kazanım süreci önemsenmeli ahlaki ve toplumsal gelişime uyum sağlayabilen nesiller yetiştirilmelidir.

Dini değerlerin insan yaşamı için önemi gördükten sonra bireyin dini değerlerini kazanım sürecini daha çok önemsemeli ve doğru adımlar atmalıyız. Dini değerlerin kazanım sürecinde birçok etken söz konusudur. Bunlardan bazıları en önemlileri; toplum, eğitim kurumları, medya ve ailedir.

İnsanın etkileyen ve etkilenen bir varlık olduğunu daha önce de belirtmiştir. Bu özelliğinden dolayı birey çevresinde ki insanlardan etkilenebilir onların hal ve hareketlerini kendi yaşamında özümseyebilir. Dini değerlerinin kazanımı esnasında da çevresindeki insanları örnek alabilmekte onların değer yargılarından etkilenebilmektedir insan. Birey bu etkilenme sürecinin olumlu ya da olumsuz hangi yönde gerçekleşebileceğini tahmin edemeyeceğimizden dolayı çevresindeki insanları özenle seçmelidir. Aksi takdirde içerisinde bulunduğu toplumun değer yargılarından etkilenmemesi mümkün olmadığından çevresine önem vermelidir. Sosyal bir varlık olan insanın kendisini toplumsal yaşamdan soyutlaması mümkün olmayacağı için içerisinde de bulunduğu toplumun dini değerlerin kazanımını elde etmiş ve değer yargılarına önem veren bir yapıya sahip olup olmadıklarına dikkat etmesi gerekebilir.

Okul eğitimi de bireyin dini değerler kazanım sürecinde toplum kadar etkin faktördür. Çünkü hem ülkemizde ilk eğitimin zorunlu olması hem de bireyin okul hayatına erken yaşta başlayarak uzun yıllar geçirdiği göz önünde bulundurulduğu takdirde okul eğitiminin akademik başarının yanı sıra genel değerlerin özel değerlerin kazandırılmasını da hedeflemesi gerekmektedir. Müfredatına uygun olarak dini değerleri öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlere ciddi görevler düşmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken bir husus ise kişinin benimseyip, özüne inemediği bir değer karşı tarafa aktaramayacağıdır. Bu sebeple eğitimcilerin değer ve dini değerleri kazandırabilmeleri için öncelikle kendilerinin değer kazanım sürecini tamamlamış olmaları gerekmektedir.

Küreselleşen ve gelişen dünya da birçok şey değişime uğramaktadır bunlardan bir tanesi de medyadır uğradığı değişimlerle yeni medya beraberinde hayatımıza kitle iletişim araçları olan sosyal medyayı getirmiştir. Yeni medya insanları kitleler halinde etkileyebilmekte, düşünce yapılarında hızlı değişimlere yol açabilmektedir. Böylece bireyin değer yargılarında ve dini değerlerin de değişikliklere yol açabilmektedir. Özellikle yeni medyanın genç yaştan itibaren hatta çocukluk döneminde bile bireyin kolayca ulaşabildiği bir kaynak olduğunu da düşününce dini değer kazanım sürecini henüz tamamlamamış bireylerde medyanın kitlesel yönlendirmelerine kolaylıkla kapılabileceği görülmektedir. Bu sebepten bireyin yeni medya kullanımını belli bir yaş aralığına kadar aile kontrolünün de olması değer ve dini değer gelişimini olumlu etkileyecektir. Bireyin ileriki dönemlerde dini değerlerini içselleştirme ve şüphe etme gibi sorunlarla karşılaşmaması için ailesi tarafından sağlam temeller atılmasına ihtiyaç duyduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Aile toplumun en küçük yapı taşı olmakla bireyin dünyaya geldiği andan itibaren hatta anne karnında bile ilk muhatap olduğu insanları oluşturmaktadır. Dünyaya gelen bir bireyin boş bir sayfa olduğunu o sayfanın satırlarının aile bireyleri tarafından doldurulması gerektiğini unutmamalıyız. Çünkü anne, babalar ve dahi

yakın akrabalar bireyin çevresini oluşturan ilk insanlardır. Bu sebepten çocuk anna ve babasından gördüğü davranışları sorgulamayacak ve taklit etmeye başlayacaktır bu taklit etme süreci bir süre sonra alışkanlığa dönüşecek ve bireyin karakteristik yapısını oluşturacaktır, bu yüzden anne ve babalar dini değerlerin kazandırılma sürecinde sahip oldukları rolün farkına varmalı buna göre hareket etmelidirler. Ayrıca aile fertlerinin bireye genelde değer özelde dini değerleri kazandırma sürecinde başarılı olmaları için öncelikle kendi kişiliklerinde dini değer yargılarına sahip olmalı ve doğru uygulayabilmeleridir. Aksi takdir de ailesi tarafından doğru dini değerleri öğrenemeyen, sağlam değer temelleri atılmayan çocuklar çok erken yaşlarda maruz kalmaya başladıkları medya, toplum ve okul gibi etkenlerle değer karmaşası içine girebilir doğru dini değer yargılarını öğrenemeyebilir.

Ayrıca aile' den sonra bireyle muhatap olan ve onun dini değerlerin kazanım sürecin de rol oynayan diğer tüm etkenler anne ve babanın attığı temeller üzerine değerleri inşa edebilmektedir. Çocuk her ne kadar erken yaşta diğer etkenlerle bir araya gelse de ilk çocukluk dönemini yani öğrenme ve taklit etme sürecini ailesi ile beraber geçirecektir. Yani hiç şüphesiz istisna durumlar hariç bireyin ilk öğretmenleri anne ve baları, dini değerlerini kazanma sürecinde en büyük ve etkili paya sahip olan aile fertleridir.

Netice olarak genel de değerler özelde dini değerler bireyin hayatında çok önemli bir yere sahiptirler ve bu dini değerlerin ilk öğrenme yeri ailedir. Değer kazanımları doğumla birlikte başlar ve tüm hayat boyunca devam eder kazanımların en aktif olduğu dönem ise ilk altı yaşdır bu süre de çocuk öğrenme de ve taklit etme de en hızlı dönemdedir bu dönemde aile ile beraber geçirildiği düşünüldüğünde. Aile bireyin dini değerler kazanım da vazgeçilemeyecek kadar ciddi bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Aydın, M. Z. (2007). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Aybey, S.(2017). Ailenin dini değerleri aktarmadaki rolü ve bu süreçte dikkat edilmesi gereken ilkeler. *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 7, 544-560.
- Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, F. (1968). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul.
- Akyüz, N. ve İ. Çapçioğlu (Ed.) (2008). *Ana başlıklarıyla din sosyolojisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akbaş, O. (2008) Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), s. 9-27.
- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1),7-18
- M. E. (2002). *Çocuklarımıza Allah'a nasıl anlatalım?* İstanbul: Timaş.
- Bolay, S. H. (1996). *Felsefi terimler ve doktrinler sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Cebeci, S. (2005). *Din eğitimi bilimi ve Türkiye'de din eğitimi*. Ankara: Akçağ.
- Çağlar, E. (2018). *Bir değer tasnifi denemesi ve mevlana'nın 'mesnevi'sinde değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SBE, Erzincan.
- Çelik, A. (2004). *Dini değerler bağlamında kişilik gelişimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE. Ankara.
- Çinar, F. (2015). *Din Öğretiminde Değerler Eğitimi*. Değerler Eğitimi Maya Akademi

- Demir, İ. (2019). *Dini Bilgi edinme kaynağı olarak sosyal medya (İlahiyat fakültesi öğrencileri örneği)*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE. Çanakkale.
- Dodurgalı, A. (2011). *Ailede din eğitimi*. İstanbul: Timaş.
- Ekici, H. (2022). *Yeni medya içeriklerinin üniversite gençliğinin dini değerleri üzerindeki yansımaları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE. Ankara.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), ss. 79-96.
- Fuat, A. Z. (2009). Dine yaklaşımdaki değişimlerde popüler kültürün din eğitimine yansımaları. *Kuram Ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Teolojik Ve Felsefi Temelleri 8-9 Mayıs 2009 Konya*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık, T. Baskı.
- Gazali (1993). İhyayı Ulumiddin, (3. cilt), İstanbul: Merve.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar* (4. baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hökelekli, H. (2001), *Gençlik, din ve değerler psikolojisi*. Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Kaymakcan R. ve Meydan, H. (2016) *Ahlak değerler ve eğitimi*. İstanbul: Dem.
- Karaköse, Ş. (2010). *Etkili din öğretimi*. İstanbul, TİDEF.
- Mehmedoğlu, Y. (2005). *Okul öncesi çocuklarda dini duygunun gelişimi ve eğitimi*. Ankara: TDV.
- Nirun, N. (1997). *Aile ve kültür*. Ankara: AKM.
- Oktay, A. S. (2004) İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlaka Etkileri, *Değerler ve Eğitimi*, (Ed: Recep KAYMAKCAN, Seyfi KENAN, Hayati HÖKELEKLİ, Şeyma ARSLAN, Mahmut ZENGİN), Değerler Ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu, 26-28 Kasım 2004, İstanbul İstanbul: Dem Yayınları
- Selçuk, M. (2005). *Çocuğun eğitiminde dini motifler*. Ankara: TDV
- Sülün, M. (2000). *Kur'an-ı Kerim açısından iman – amel ilişkisi*. Ekin Yayınları, İstanbul.
- Uysal, V. (1996). *Din psikolojisi açısından dini tutum davranış ve şahsiyet özellikleri*. Müifav Yayınlar, İstanbul.
- Ünal, A. (1999). *Kur'an'da temel kavramlar*, Nilay Yayınları, İzmir.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Mersin Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yavuz, K. (2012). *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. İstanbul: Boğaziçi.
- Yıldırım, B. (1997). “Çocuğun Şahsiyet Gelişiminde Ailenin Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme” Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2, 126-138.

İnternet Kaynakları

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (11.02.2024) www.tdk.gov.tr